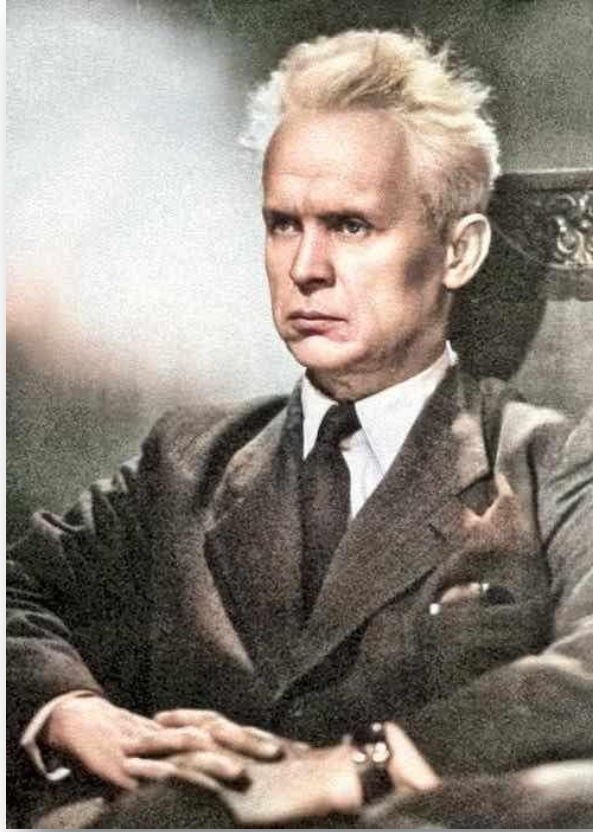

Департамент культури, туризму, національностей та релігій
Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека для дітей
"Юний читач" Запорізької обласної ради

Я народився і жив для добра і любові

До 130-річчя від дня народження українського письменника і режисера
Олександра Довженка

Інформаційно-методичний матеріал

Запоріжжя
2024

Я народився і жив для добра і любові. До 130-річчя від дня народження українського письменника і режисера Олександра Довженка / Інформаційно-методичний матеріал / укладач А. Д. Ферміна. – Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". – Запоріжжя, 2024. – 16 с.

Метою видання є привернення уваги читачів до життєдіяльності та творчості відомого українського письменника і кінорежисера Олександра Довженка, розкриття його вкладу у світову кінематографію та літературу; виховання любові до національного мистецтва, патріотизму, естетичного смаку.

У виданні розміщені рекомендації щодо організації бібліотечних заходів, які сприятимуть прищепленню любові до української літератури, поповненню знань читачів щодо творчих здобутків письменника-режисера, а також розробки наочних та масових форм роботи з дитячою та підлітковою аудиторією.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям, вчителем-філологам, педагогам позакласної освіти.

Укладач

Анастасія ФЕРМІНА

Редагування та
комп'ютерна верстка

Людмила ВЕСЕЛОВА

Відповідальний за випуск

Лариса ДАНИЛОВА

*Митцєві треба мати велике серце і
багато любові, щоб творити прекрасне.*

Олександр Довженко

Олександр Петрович Довженко – один із найвизначніших діячів українського та світового кінематографа. Він вважається засновником українського поетичного кіно та майстром художнього слова.

Великий талант, яким володів Олександр Довженко, трапляється раз на сто років. Його письменницька і кінематографічна діяльність залишиться не лише в українській культурній історії, але й у світовій культурі. Майстерність його фільмів, боротьба проти режиму і оспівування українства назавжди відзначили Олександра Довженка як неповторного митця та відданого громадянина. За своє творче життя Олександр Петрович Довженко поставив 14 ігрових і документальних фільмів, написав 15 літературних сценаріїв і кіноповістей, дві п'єси, автобіографічну повість, понад 20 оповідань і новел, ряд публіцистичних статей і теоретичних праць, присвячених питанням кіномистецтва.

Його кінопоєми "Звенигора (1928) та "Арсенал" (1929), кіноповість "Земля" (1930) були визнані світовою кінокритикою шедеврами світового кінематографа, а Довженко – першим поетом кіно. Довженко створив низку новел: "Ніч перед боєм", "Мати", "Стій, смерть, зупинись", "Хата", "Тризна" та інші. Епосом війни називають кіноповість "Україна в огні" (1943). Цей твір був заборонений Сталіним, а Довженку не було дозволено повертатись в Україну. Низку кіноповістей О. Довженка було екранізовано вже після його смерті: "Повість полум'яних літ" (1944, 1961), "Поєма про море" (1956, 1958), "Зачарована Десна" (1956, 1957).

Вражаючими документами доби тоталітарного режиму є "Щоденники" О. Довженка, а шедевром його творчості – "Зачарована Десна". У преамбулі до кіноповісті письменник пояснив причину її написання "довгою розлукою з землею батьків" і бажанням "усвідомити свою природу на ранній досвітній зорі коло самих її первісних джерел". У кіноповісті "Зачарована Десна" вабили до себе народні, виразно національні характери, про які потім говорили не інакше, як про "довженківські", і щирий, всепроникаючий ліризм, тоді такою мірою ще не властивий, мабуть, жодному радянському творові. Якщо говорити про діапазон його тембрів – від найтрепетнішого, найпоетичнішого піаніссімо до громоподібного, набатного, спрямованого на глобальні болі й проблеми ("Горів і я тоді у тім вогні, загибав усіма смертями людськими, звірячими, рослинними: палав, як дерево чи церква, гойдавсь на шибеницях, розлітався прахом і димом од вибухів катастрофічних. З м'язів моїх і потрошених кісток варили мило в Західній Європі в середині двадцятого століття. Шкіра моя йшла на палітурки і абажури для ламп, валялась на дорогах війни, виутюжена важкими танками останньої війни людства."), – і філософське, синівське осмислення й виявлення рис свого роду й народу, його духовних джерел.

"Зачарована Десна" – автобіографічний твір, спогади письменника про дитинство, перші кроки пізнання життя, про "перші радощі, і вболівання, і чари перших захоплень дитячих...", про діда і прадіда Тараса, прабабу, матір і батька, коваля діда Захарка, дядька Самійла – неперевершеного косаря. Спогади ці час од часу переростають у авторські роздуми – про "тяжкі кайдани неписьменності і несвободи", інші лиха й страждання трудових людей України і разом з тим – багатство їхніх душ, моральне здоров'я, внутрішню культуру думок і почуттів, їхній смак, їхню вроджену готовність до "найвищого і тонкого"; про війну, спалене фашистами село, про ставлення до минулого. Підтвердженням цьому – відомий авторський монолог, який починається словами: "Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм. Коли ж обертаюсь я часом до криниці, з якої пив колись воду..." і в якому висловлено знамениту формулу: "Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє".

Письменник прекрасно знав духовний світ селянина, народний побут, звичаї, його психологію. Можна сказати, що "Зачарована Десна" – своєрідна енциклопедія сільського життя України кінця XIX і початку XX століть. Якого великого значення надавав він цьому творові, підтверджує такий факт: в архіві письменника зберігається чотири варіанти рукопису українською мовою. Власноруч він здійснив і переклад твору російською мовою.

Цікавим фактом є те, що Довженка називали поетом і водночас політиком кіно. Митця порівнювали з Гомером, Шекспіром, Рабле, Гофманом, Бальзаком, Бетховеном, Брехтом. А сам Довженко казав, що свої картини "писав з гарячою любов'ю, щиро. Вони склали найголовніший смисл мого життя". Система, використовуючи цю "гарячу любов", не тільки підносила митця, а й ламала його. Як один зі знаків тої боротьби Довженка за свою духовну свободу залишився запис в його щоденнику: "Товаришу мій Сталін, коли б Ви були навіть богом, я й тоді не повірив би Вам, що я націоналіст, якого треба плямувати й тримати в чорному тілі. Коли немає ненависті принципової, і зневаги нема, і недоброчливості ні до одного народу в світі, ні до його долі, ні до його щастя, ні гідності чи добробуту, – невже любов до свого народу є націоналізм? Чи націоналізм в непотуранні глупоті людей чиновних, холодних діляг, чи в невмінні художника стримати сльози, коли народу боляче?..".

Для українського кінематографа Довженко зробив вагомий внесок, оскільки створив його особливий стиль, у якому поєднав епічність, ліризм і глибоку філософію. Його фільм "Земля" (1930) входить до списку найкращих фільмів в історії світового кіно.

Українська культура напрочуд багата на таланти. Проте далеко не всі вони відбулися: одні змушені були відмовитися від себе, деградували, інші емігрували, ще інших репресували – факти загальновідомі. Олександр Довженко – єдиний, що й за таких умов насправді став митцем світової величини, ім'я якого входить у всі енциклопедії, антології світового кіномистецтва – прожив у культурі нетипове життя. Так, він

змушений був відмовитися від своїх політичних переконань, його примусили створювати антиісторичні твори. Однак, правда його творчості є вищою за все це.

Видатний письменник і кінорежисер, художник і політик, великий патріот свого народу і син свого часу Олександр Довженко безперечно заслуговує на те, щоб про нього говорили не тільки в ювілейні дні. З метою популяризації творів Олександра Довженка пропонуємо провести в бібліотеках книжкові виставки, читацькі конференції, літературно-музичні вечори під такими назвами: **"Олександр Довженко: трагічне життя і титанічна праця"**, **"Олександр Довженко – одна з найталановитіших і надзвичайно трагічних постатей ХХ століття"**, **"Видатний кінорежисер-новатор"**, **"Поет слова і кадру"**, **"Самобутній письменник, мислитель і філософ краси"**, **"Підкошена тінь довічного засланця і мученика за народ"**, **"Олександр Довженко – активний громадський діяч"**, **"Новаторство Олександра Довженка"**, **"Літературна та режисерська спадщина О. Довженка"**, **"Олександр Довженко – співець краси"**, **"Історична пам'ять у творах О. П. Довженка"**, **"Олександр Довженко – часточка великого, що зветься людство"**, **"Довженко – Гомер ХХ століття"**, **"Народ у війні. Творчість О. Довженка воєнних літ"**, **"Велич і трагедія генія"**, **"З Довженкової криниці"**, **"Я родився і жив для добра і любові..."**, **"Український митець, яким пишається світ"**, **"Коли думаєш про Довженка..."**, **"Великий зодчий українського кінематографу"**, **"Олександр Довженко. Життя як діяння..."**, **"Образ України в творчості Олександра Довженка"**.

Подані нижче методичні рекомендації містять розробки наочних та масових форм роботи з підлітковою аудиторією. Подається список творів письменника, матеріалів про його життя та творчість, цитати та афоризми.

Як відомо, твори О. Довженка воєнної пори становлять найцінніший творчий доробок письменника. Тож актуальним буде проведення **диспуту-обговорення** на тему **"Війна творить героїв. Чи це так?"**, в ході якого можливе обговорення питань актуальності творів О. Довженка про Другу Світову війну (наприклад, "Україна в огні") в зв'язку з подіями сьогодення. Розпочати обговорення можна з чергового повідомлення в ЗМІ про військові дії в сучасному світі і підвести до необхідності осмислення одвічності, невідворотності чи аномалії цього явища у суспільному розвитку людства через приклад зображення війни в українській літературі.

Можна запропонувати читачам таку форму як **усний журнал "Сторінками щоденникових записів О. Довженка"**. На сторінках журналу пропонуємо розглянути наступні питання:

- "Щоденник" – зразок власних дум і переживань автора";
- "Щоденник" – символ нескореного духу";
- "Погляд на війну очима патріота й художника";
- "Образ автора у "Щоденнику".

Олександр Довженко виріс на ґрунті народної творчості, мав тонке вміння митця бачити незвичайне в звичайному, що розкривалося в художницькій особливості. У

творчості письменника можна знайти безліч прикладів запозичення елементів народного фольклору. Народні пісні, перекази, прислів'я, приказки, легенди, які ще й досі передаються із уст в уста славними земляками митця, відкривають нам той особливий світ, без якого важко уявити справді народного художника. Від матері, Одарки Єрмолаївни, письменник взяв рідну мову, перейняв українську пісню, колядки, щедрівки, веснянки, обжинки, які потім благотворно впливали на формування його літературного хисту, на примноження лексичних багатств і яскравих виразових засобів, наснажуючи їх високим емоційним зарядом.

Українська пісня приваблювала Олександра Довженка впродовж усього його життя. Не випадково, у грізний для країни час (грудень 1943 р.) він записав від матері 30 народних творів, давши їм назву "Материні пісні". Добру частину з них Олександр Петрович використав у своїх творах: пісню "Чуєш, брате мій" – у "Землі", "Ой у полі озерецько" – в "Поемі про море", "Ой горе тій чайці" – в оповіданні "На колючому дроті". Дуже любив письменник пісні "Про чайку", "Повій, вітре, на Україну", "Пливе човен води повен".

Саме інформація про роль фольклору у творчості видатного митця може бути подана користувачам у формі **фольклорної медіа-години "Духовні орієнтири творчості Олександра Довженка"**. Проведення заходу передбачає повідомлення про використання письменником народнопоетичних образів, прослуховування народних пісень, художні читання уривків з творів О. Довженка, що безпосередньо відображають народні звичаї, обряди.

Літературно-музична вітальня "Десною зачарований"

Орієнтовний сценарій

Звучить пісня "Зачарована Десна" (слова Д. Луценка, музика І. Шамо) з кінофільму "Я належу людству".

Перший читець: Юнацький зір і сивина пророка,
Сльози і сонця незбагнений сплав.
Як небеса, над лісом людських справ
Світилася його душа глибока.
Час від його проникливого ока
Трутизну в мед підступно заховав.
Та він печаль і смерть свою поправ,
Ніч обернув на сяйво оболока.

Перший ведучий: Олександр Петрович Довженко! Кому не відоме це славне ім'я сьогодні. Письменник і кінорежисер, маляр і політик, великий патріот свого народу і син свого часу. Кого не хвилюють його кінофільми "Арсенал" і "Земля", "Аероград" і "Повість полум'яних літ", "Зачарована Десна" і "Поема про море". Всесвітнє визнання його таланту незаперечне, бо ще в 1958 році на спеціальному конкурсі в Брюсселі серед дванадцяти найкращих фільмів усіх часів і народів названо було й неозву-

чену ще тоді "Землю" українського режисера. Відтоді талановитий митець гордо крокує всіма широтами нашої планети. "Кінофільми можуть і повинні сягнути рівня шедеврів Мікеланджело, Леонардо да Вінчі, Рембрандта, Пимоненка...", – писав він на початку своєї режисерської біографії, і на ці заповітні вершини сходяв, як і належало генію.

Другий читець: Хвалу Довженкові складаю,
Хто день виборював новий,
Хто із чернігівського краю
На простір вийшов світовий.

Другий ведучий: За своє творче життя Олександр Довженко поставив 14 ігрових і документальних фільмів, написав 15 літературних сценаріїв і кіноповістей, дві п'єси, автобіографічну повість, понад 20 оповідань і новел, ряд публіцистичних статей і теоретичних праць, присвячених питанням кіномистецтва, зокрема, кінодраматургії, живопису, архітектури. Його оповідання і новели "Ніч перед боєм", "Відступник", "Мати", "На колючому дроті", "Тризна", "Незабутнє", п'єси "Потомки запорожців", "Життя в цвіту" по праву стоять в ряду кращих творів нашої національної літератури.

Перший ведучий: Народився Олександр Петрович Довженко 29 серпня 1894 р. на Чернігівщині, на славній придеснянській землі. В сім'ї Довженків, де зростало 14 дітей, від хвороби часто хтось помирав. "Коли я зараз пригадую своє дитинство і свою хату, і завжди, коли б я їх не згадав, у моїй уяві – плач і похорон... – з сумом писав О. Довженко. – Я й досі не можу дивитися на похорон. А тим часом вони проходять по всіх моїх сценаріях, по всіх картинах".

Звучить улюблена народна пісня Довженка "Брати мої..."

Перший читець: Брати мої, брати мої,	Як до тебе нам ходити,
Брати – соловейки,	Що ти убогая.
Чом до мене не ходите	Ой дарма, що убогая
Да щонеділеньки.	Да ще й не гордая,
Сестро наша, сестро наша,	Хліба – солі роздобуду,
Сестро нечужая,	Рада роду буду.

Другий ведучий: Через усю творчість митця пройде незабутній і багатостраждальний образ матері "Народжена для пісень, вона проплакала все життя...", – згадував Довженко. З дитинства Сашко прилучився до праці і пісні. А ще любив він слухати різні бувальщини – розповіді дідів, які в молоді літа їздили волами на заробітки, або до Криму по сіль. Серед них – і його дід Семен – "чесний і незлобивий" колишній чумац. Це він став прообразом мудрих дідів, яких створював митець у своїх фільмах.

Перший ведучий: Сам О. Довженко згадував, що в дитинстві він був "мрійливим хлопчиком". І одним з вирішальних факторів формування його характеру була любов до природи, до її вічної й загадкової краси, яку він проніс через усе своє неспокойне життя. Пізніше він висловить думку, яка допомагає зрозуміти глибинні витоки

його творчої фантазії : "...без гарячої любові до природи людина не може бути митцем".

Другий ведучий: Вчився О. Довженко у Сосницькій початковій школі, а потім у вищій початковій школі. Був допитливим і уважним учнем, захоплювався малюванням. В 1911 році вступив до учительського інституту. По закінченні інституту О. Довженка призначають у Житомир учителем вищої початкової школи. Хто знав молодого Довженка тих літ, запам'ятав його як людину талановиту і неспокійну, доброзичливу і темпераментну. Це був відповідальний етап у його житті, коли він сам ще не усвідомлював, де "знайде себе".

Перший ведучий: 1920 року О. Довженко вступає до партії більшовиків. Його призначають в Житомир на посаду завідуючого партійною школою. Під час окупації він їде до Києва, де працює секретарем губернського відділу освіти, комісаром 1-го Українського державного театру ім. Т. Г. Шевченка.

Другий ведучий: Надходить виклик до Харкова, і в житті О. Довженка розпочинається новий відповідальний і надзвичайно напружений період. Спочатку він працює у Варшаві на посаді керуючого справами посольства, а потім у Берліні секретарем генерального консульства УРСР в Німеччині. І в цих умовах він віддається живопису, вступає до приватного училища професора Еккеля. У ці роки Довженко багато працює як карикатурист. 1923 року О. Довженко повертається на Батьківщину, в Харків. Він працює в редакції газети "Вісті ВУЦВК" художником-ілюстратором, публіцистом-карикатуристом. Значну роль у його роботі відіграв відповідальний редактор "Вістей" Василь Еллан. Він умів своєчасно підказати Довженкові актуальну тему, гострий сюжет для чергової карикатури, до яких сам писав підтекстовки.

Перший ведучий: О. Довженко створює політичні і побутові карикатури, плакати, дотепні гуморески, дружні шаржі на письменників, ілюстрації до їхніх творів, підписані ім'ям "Сашко". У 1923 – 1926 рр. О. Довженко – один з провідних українських художників. Молодий художник стає одним з основоположників Асоціації революційних митців України, перебуває у вирі літературного життя, вступає до "Гарту" – спілки пролетарських письменників.

Другий ведучий: Працюючи карикатуристом, художником, О. Довженко все більше захоплюється літературою, театром. Але захоплення це виявилось скороминучим. А може, саме в театрі він уже тоді шукав кіно? Для нього, здається, не було таких творчих сфер, які б не цікавили, не привертали його уваги, не будили багатої уяви. Виявляв інтерес "мало не до всіх галузей мистецької творчості", – згадував Микола Бажан. Його можна було побачити скрізь – "і на театральних прем'єрах, і на літературних дискусіях, і на поетичних вечорах, і на вернісажах виставок".

Перший ведучий: Цікавий такий факт: саме тоді з живопису прийшли працювати в кінематограф С. Ейзенштейн, Л. Кулешов, Г. Козінцев. В українському кіно уже працював Ф. Кричевський, до Одеської кіностудії на посаду редактора прибув Ю. Яновський. Однієї червневої ночі 1926 року О. Довженко довго просидів у своїй майс-

терні, "підбив підсумки свого невлаштованого тридцятидворічного життя, вранці пішов з дому і більше не повертався". Він виїхав в Одесу і влаштувався на роботу на кінофабриці режисером з переконанням, що саме тут буде максимально корисним "своєму народові і партії".

Другий читець: А я думаю, чому? Звідки в мене іноді це відчуття невлаштованості? Чому я бідний більш, ніж треба?... Хто закриває мені радість праці? Хто сіє в мені сумніви часом навіть щодо краси моєї мети? Ти! Якщо ми можемо таке вчиняти одне одному – розбестити, оббрехати, принизити, – для чого тоді нам море?... Навіщо нам нові моря, якщо в душі у нас не хвилі морські, а болотна гниль?" (О. Довженко).

Другий ведучий: Щоб зробити такий крок у невідоме, потрібна була воістину велика мужність і одержимість. Пізніше він щиро признається, що інстинктом, розумом усвідомив, що саме кіно і є та могутня зброя, через яку "можу виявити себе в достатній мірі як художник". У кіно О. Довженко прийшов людиною зрілою, з великим художнім досвідом, продовжуючи пошуки не тільки свого місця в житті, а й своєї сфери художньої творчості, своєї теми, героя, жанру.

Перший ведучий: Світ О. Довженка – людини і митця – став багатомірним і несподіваним. Уже за кілька днів ним був написаний перший сценарій комедійного фільму "Вася – реформатор", а потім наступний – "Ягідка кохання". Кожний новий фільм О. Довженка нікого не залишав байдужим. Його по праву називали "революційним художником".

Другий ведучий: Шедевр світового кіно – кінострічка "Земля" – з'являється 1930 року і виводить українське кіномистецтво на міжнародний рівень, принісши Довженкові заслужену світову славу. Піднесені, величні образи народження і смерті людини, її кохання і праці зливалися в яскравий філософічний твір і наближали творчість Довженка до найкращих літературних взірців української словесності – до народної пісні, прози М. Гоголя, поезій Т. Шевченка.

Перший ведучий: Починаючи з "Арсеналу", О. Довженко сам пише літературні сценарії для своїх фільмів. Признавався: "Я люблю писати сам сценарії, я люблю, коли у мені народжуються ідеї, образи". Довженко сам будує сюжети, конфлікти, створює характери, діалоги.

Перший читець: "Довженко – письменник і, як б сказав, передусім письменник. Сценарії О. Довженка – це свого роду лірико-епічні поеми в прозі. У них ми зустрічаємо і по-гоголівські яскравий опис природи, і спогади дитинства, і монологи, і сповнені драматизму діалоги, і риторику промовця, що звертається до аудиторії наступних віків, і вигук болю, і мелодію колискової". (К. Зелінський)

Другий ведучий: На початку 1935 року Довженка відмічено найвищою за тих часів державною нагородою – орденом Леніна. Цього ж року за клопотанням кінодіячів Москви його запрошують працювати на "Мосфільм".

Перший ведучий: З початком Другої Світової війни О. Довженко, вже у п'ятдесятилітньому віці та не при великому здоров'ї проситься на фронт. Він закликає

письменників, інших діячів культури передавати від роду до роду славу предків, множити її.

Другий читець: "Живуть в народній душі великі імена Наливайка, Богдана Хмельницького, Богуна, Кривоноса, Кармалюка, – І кличуть до бою за свободу, за життя України, за славу." (*О. Довженко*)

Другий ведучий: Упродовж 1942 – 1943 років він як військовий кореспондент працює у самому вирі воєнних подій – на Північно-Західному, Сталінградському, Воронезькому фронтах, бере участь у визволенні Харкова і Києва. Водночас активно пише кіносценарії "Україна в огні", "Повість полум'яних літ", оповідання, статті, нариси. Згодом Довженком були написані кілька кіноповістей : "Прощай, Америко!", "Антарктида", "Поема про море". 1955 року письменником написана автобіографічна повість "Зачарована Десна".

Перший читець: "Зачарована Десна – це найвидатніша в сучасній літературі розповідь про те, від яких духовно-поетичних "берегів" відчальюють народи – і разом із ними їхні художники – на переломі нової епохи, що вони беруть від свого історичного "дитинства" у майбутнє і що залишають у минулому". (*Л. Новиченко*)

Перший ведучий: Невдовзі розпочалися зйомки фільму "Поема про море", а 25 листопада 1956 року Олександр Петрович Довженко раптово помер. В повному розквіті сил Олександр Петрович пішов від нас. Пішов навіки. Пішов у безсмертя. Лейтмотивом "Поєми про море" звучали його високі слова.

Другий читець: "Прекрасна людина в бою за Батьківщину. Прекрасна вона в стражданнях і в смерті за неї. Але найсвітліша краса її в труді." (*О. Довженко*)

Другий ведучий: Ці слова стали лейтмотивом всього Довженкового життя. Йому так багато ще хотілося встигнути здійснити! Незакінчені твори: "Золоті ворота", "Загибель богів", "Цар", "Міра життя", "Заступник дурня", "В глибинах космосу". У 1957 році ім'я Олександра Петровича Довженка було присвоєно Київській кіностудії.

Перший читець: "Великий талант кіномитця і письменника, новаторство в творчості, справжня, глибинна народність, надзвичайна працездатність, непримиренність до зла, любов до природи і рідного народу, закоханість у Десну, Україну, Батьківщину, енциклопедизм, чесність, благородність і висока інтелігентність – усе це поставило Довженка в ряд найвидатніших митців і культурних діячів світу, зробило його класиком..., носієм ідеалів добра й краси, взірцем письменника – громадянина". (*О. Гончар*)

На завершення заходу в залі звучить четверта симфонія Л. Бетховена. Симфонія, яку любив Він.

Інтелектуальна гра "Займи позицію"

Інтелектуальна гра "Займи позицію: Олександр Довженко" може складатись з низки питань та завдань, де учасники мають визначатись з різними позиціями, пов'язаними з життям та творчістю Довженка, та аргументувати свої відповіді. Ці пи-

тання допоможуть учасникам обговорити контексти і глибше зрозуміти значення творчості Довженка в історії української культури.

Позиція 1: "Довженко – геній українського кіно".

Завдання: Оцінити спадщину Олександра Довженка як основоположника українського кінематографа. Пояснити, чому його фільми, такі як "Земля", "Арсенал" чи "Іван" мають незабутнє значення для кіномистецтва.

Запитання: Які особливості стилю та тематики роблять його творчість унікальною та революційною для свого часу?

Позиція 2: "Довженко – художник, який був обмежений радянським режимом".

Завдання: Аргументувати, що творчість Довженка була частково обмежена політичною ситуацією того часу, і як радянська цензура впливала на його роботи.

Запитання: Які елементи його фільмів можна трактувати як приховану критику тоталітарного режиму?

Позиція 3: "Довженко – символ національної ідентичності".

Завдання: Проаналізувати, як Довженко відобразив у своїх роботах українську культуру, народну традицію і глибокі соціальні зміни. Чи є його фільми вираженням національного духу?

Запитання: Як ви вважаєте, чи допомогли його фільми українцям знайти своє місце в світі під час складних історичних періодів?

Позиція 4: "Довженко – кінематографіст, який не міг повністю реалізувати свої ідеї".

Завдання: Висловити думку, що через політичні та соціальні обмеження Довженко не зміг повністю реалізувати свій потенціал у кінематографії.

Запитання: Чи можна було б створити інші фільми за умов меншого тиску з боку радянської влади?

Позиція 5: "Довженко як філософ".

Завдання: Розглянути Довженка не тільки як режисера, а й як філософа, який шукав відповіді на глибокі питання життя і смерті, людини і природи.

Запитання: Як філософські погляди Довженка виражаються у його творах, і яким чином його світогляд може бути актуальним сьогодні?

Тест-вікторина "Творчий шлях Олександра Довженка"

Цей тест допоможе не тільки перевірити знання, але й поглибити розуміння творчості Олександра Довженка та важливих аспектів його кінематографії.

1. У якому році Олександр Довженко став режисером свого першого фільму? (1924; 1926; 1930; 1932;).

2. Який фільм Довженка вважається його найвідомішим і найвпливовішим у кінематографії? ("Земля"; "Арсенал"; "Іван"; "Поема про море";

3. Який фільм Довженка був найбільш символічним у відображенні соціальних і політичних тем? ("Земля"; "Звенигора"; "Арсенал"; "Іван");

4. Як називається стиль, що був характерний для творчості Довженка та інших митців у СРСР, зокрема в 1930-х роках? (Модернізм; Бароко; Соціалістичний реалізм; Експресіонізм);

5. Який з фільмів Довженка отримав визнання на міжнародному рівні, зокрема на Венеціанському кінофестивалі? ("Земля"; "Вони йшли на Схід"; "Арсенал"; "Іван");

6. Олександр Довженко був також відомий своєю діяльністю в якості: (Літератора; Художника; Сценариста; Усі варіанти правильні);

7. У якому фільмі Довженко зображує важливі питання взаємодії людини з природою та соціальними трансформаціями в Україні? ("Земля"; "Солярис"; "Мати"; "Поема про море");

8. Які основні теми часто зустрічаються у творчості Олександра Довженка? (Війна та революція; Роль особистості у суспільстві; Природа та людське існування; Усі вищезгадані теми);

9. Яке значення мала для Довженка його участь у Другій Світовій війні? (Вона змінила його погляди на соціалізм; Вона вплинула на теми його фільмів, зокрема, такі як патріотизм та боротьба; Вона була лише фоном для його кінематографічної кар'єри; Вона не мала впливу на його творчість).

Ментальна мапа "Загадковий Олександр Довженко"

Ознайомивши читачів з біографією Олександра Довженка, запропонуйте їм за допомогою карток створити ментальну мапу основних напрямів і найяскравіших прикладів творчості письменника. Скорочено позначте основні ідейні акценти творчості. Центральний вузол: Олександр Довженко. З цього вузла будуть відходити різні гілки, які відображатимуть основні аспекти його творчості та життя.

1. Творчість. Літературна діяльність: Романи: "Зачарована Десна", "Арсенал". Повісті, оповідання.

2. Кінорежисура: Фільми: "Арсенал", "Зачарована Десна", "Іван". Вплив на українське кіно.

3. Тематика творів. Село та люди: Роль села в творчості. Проблеми сільського життя, конфлікти поколінь; революція (відображення революційних подій, вплив революції на людину); війна (зображення героїзму, трагедії війни, боротьба та самопожертва).

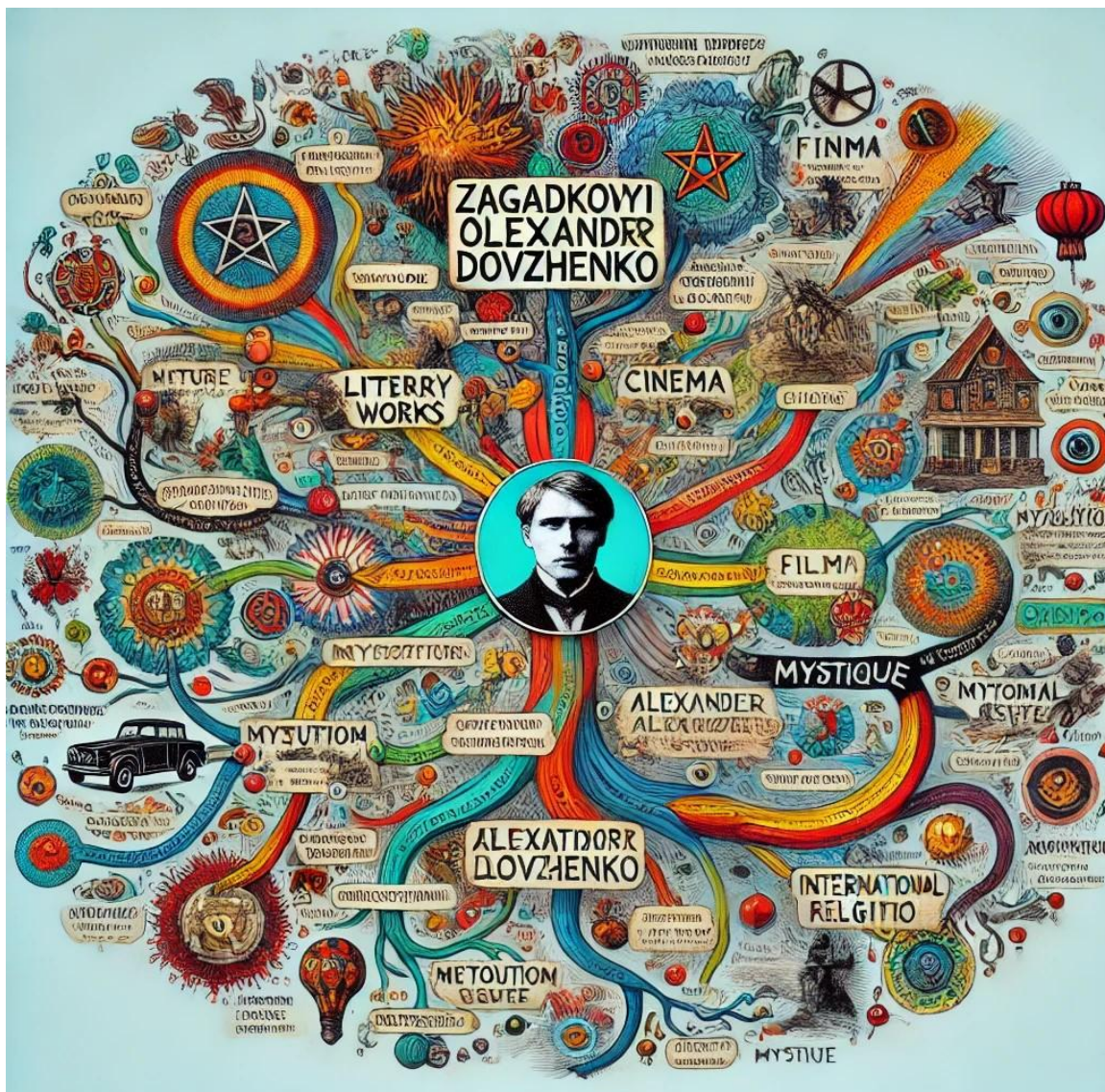
4. Образи та символи. Образи природи (земля, річка, вітер, злива); історичні символи (гетьманщина, революція, символи національної ідентичності); внутрішні переживання героїв (душевний конфлікт, пошук себе).

5. Особистість Олександра Довженка. Тайна особистості (легенди та міфи навколо його особистого життя). Філософія творчості (роздуми про життя, смерть, мораль, взаємозв'язок між творчістю та особистими переживаннями).

6. Вплив на культуру. Вплив на українське кіно (формування українського кінематографа, стиль режисури: поєднання емоційної глибини і візуальної сили). Міжнародне визнання (прийняття в Європі та інших країнах, визнання фільмів на міжнародних фестивалях).

7. Містика та загадковість. Творчий метод (туманність, багатозначність, відкритість для інтерпретацій); легенди і чутки (містичні історії з його життя, сприйняття як фігури з елементами загадки); емоційна сила (невизначеність, змішання реального і фантастичного в його роботах).

Ментальна мапа може бути представлена графічно на плакаті чи в цифровому форматі, щоб учасники могли розширити кожен аспект теми та створити власні асоціації.

Після обговорення ментальної мапи Олександра Довженка запропонуйте читачам поміркувати над такими питаннями.

1. Які основні етапи життя та творчості Олександра Довженка ви вважаєте найбільш важливими для розуміння його особистості та спадщини?
2. Як на вашу думку, творчість Довженка вплинула на розвиток українського кінематографа та культури загалом?
3. Які особливості стилю Довженка ви помітили у його фільмах? Як вони відображають його погляди на мистецтво та суспільство?
4. Як ви думаєте, чому Довженко залишається важливою фігурою в контексті української історії та культури навіть сьогодні?
5. Що для вас стало найцікавішим у ментальній мапі щодо його творчості? Чи відкрилися нові аспекти або ідеї, які ви не знали раніше?

Ці питання сприятимуть рефлексії про значення постаті Олександра Довженка та його вплив на культурний контекст України. Можна також запропонувати читачам створити ментальну мапу власного життя, де проаналізувати хто або що впливає на формування їхньої особистості, і наскільки цей вплив є визначним або ж навпаки – мінімальним.

Літературні сходинок "Олександр Довженко. Роздуми після життя"

Перша сходинка "Дитинство та юність"

Супроводжується фотопрезентацією

Перший ведучий: Сьогодні ми зібралися завдяки і заради людини з винятковою долею, неосяжним талантом, чистим сумлінням, світлими думками та великою любов'ю у серці. Зібралися, щоб згадати сина українського народу, слава якого вийшла далеко за межі України. Про Олександра Петровича Довженка сказано та написано дуже багато, але він так і залишається загадкою для нащадків. От і нас з вами об'єднав саме Олександр Довженко, а значить він живе у наших душах, у наших серцях, у нашій пам'яті.

Другий ведучий: Видатний режисер, письменник, сценарист і педагог – Олександр Петрович Довженко народився 29 серпня (10 вересня за новим стилем) 1894 року на хуторі В'юнище, поблизу села Сосниця, що на Чернігівщині. Туди ще у XVIII столітті предок Довженка Федір Величко переїхав із Полтавщини. Цікавим є те, як згодом трансформувалося саме прізвище: весь рід Олександра по батьківській лінії був козацького стану, представники родини були статними, кремезними, за що їх на Чернігівщині почали кликати "довгими", а згодом – Довженками. Сашко ріс у бідній хліборобській сім'ї. Горе було постійним гостем у їхній родині. Батьки мали 14 дітей, але до працездатного віку дожило лише двоє: Олександр і Параска. В автобіографічній кіноповісті "Зачарована Десна" Довженко згадував про смерть чотирьох братів, яких не стало через хворобу за одну ніч. Їх у селі називали "соловейками", бо вміли гарно співати. А матір Олександр описував так: "Народжена для пісень, вона проплакала все життя, проводжаючи назавжди". Любив співати й сам Довженко. За спогада-

ми друзів, коли навесні розливалася річка Десна, Сашко виганяв на воду батьків баркас, збирав у нього до 15 дівчат та хлопців, і, граючи на гітарі чи балалайці, співав їм пісень. Мальовнича Десна, просторі поля та загалом любов до природи згодом вплинули і на характер кіноробіт майбутнього режисера.

Перший ведучий: Навчався Довженко у чотирикласній парафіяльній школі, потім у Сосницькому міському чотирикласному училищі, закінчивши його на "відмінно". Малому Сашкові навчання давалося легко. Найбільше любив математику, але й в інших науках не відставав. Полюбляв майбутній режисер і малювання. Міг на перервах нашвидкуруч зробити дуже точні портрети друзів. Іноді, коли паперу не було, міг малювати на різках матеріної білої хустки, тож коли Одарка Єрмолаївна вдягала хустину, вона в неї була в дитячих малюнках.

Другий ведучий: Однокласник Іван Тишина згадував, що Сашко був дуже цікавим співрозмовником. За його словами, Довженко хоч і не любив активні ігри, але вмів збирати навколо себе багато дітей та розповідати їм цікаві історії. Щось переповідав із прочитаних книжок, а щось – фантазував самостійно. Багато ідей черпав Сашко й із Сосницької міської бібліотеки, де прочитав чи не всі книжки. Уже в 1911 році хлопець вступив до Глухівського вчительського інституту (зараз Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка), але не тому, що хотів бути вчителем. Насправді він не мав великого вибору, адже в ті часи діти селян могли вступати або в духовну школу й після цього в університети, або в педагогічні вищі. Тож Олександр обрав другий варіант. По закінченні навчання кілька років працював вчителем на Житомирщині. Викладав природознавство, географію, фізику, історію, малювання і навіть гімнастику.

Перший ведучий: Взагалі, молодість Олександра Довженка була насиченою. В 1914 році він захопився українським самостійницьким рухом. Упродовж 1918–1919 років воював проти більшовиків у лавах армії УНР, у курені Чорних гайдамаків, який організував Симон Петлюра. За це Довженка потім називали петлюрівцем та націоналістом, і ця частина його біографії завжди була під пильною увагою радянської влади. Коли петлюрівці відступали, Довженка заарештували більшовики й готували до розстрілу. Але представник партії боротьбистів Василь Еллан-Блакитний врятував митця. Так Довженко вступає до партії боротьбистів, а потім і до комуністичної партії. Однак факти вступу до компартії не мають документального підтвердження, це лише слова Довженка в спогадах. Деякі дослідники припускають, що такі факти він міг навмисно вигадати, щоби відвести пильні погляди радянської влади від себе та своєї сім'ї.

Другий ведучий: З 1921 року Довженко працював у Наркоматі закордонних справ спочатку в Польщі, потім – у Німеччині. Однак службові обов'язки йому геть не подобалися, тож він почав цікавитися малюванням. Йому навіть видали стипендію на навчання в мистецькій школі Віллі Геккеля, де Олександр став художником-експресіоністом. За кордоном відбулося його культурне зростання – він відвідував театри, кінотеатри, знайомився з кінорежисерами й навіть організував власну виставку

художніх робіт. У своїх спогадах режисер згодом напише: "От побачив, що таке європейське кіно, то можна вертатися додому". Уже влітку 1923 року він повернувся в Україну, у Харків, який тоді був оазою мистецтва. Довженко став там учасником ВА-ПЛІТЕ, а після розпаду зблизився з ВУФКУ (Всеукраїнське фотокіноуправління). Там він працював як художник плакатів. Так поступово Довженко переходив у світ кіно.

Друга сходинка " Доленосні фільми"

Супроводжується показом слайдів про фільми, зняті О. Довженком

Перший ведучий: Влітку 1926-го року життя 32-річного Олександра Довженка круто змінюється. Несподівано для багатьох Олександр Петрович відправляється до Одеси, де вчиться кіновиробництву і починає працювати режисером на кіностудії. На початку своєї кар'єри в кіноіндустрії він написав сценарій для дітей – "Вася-реформатор". Але ця комедія та ще один фільм – "Ягідка кохання" (до слова, зберігся), не отримали великої популярності. Перший серйозний успіх прийшов до нього у 1929 році після виходу на екрани фільму "Звенигора". Фільм показує глядачам сторінки з історії України від скіфської епохи, гайдамаків і до радянських часів. Стрічка підкорила країни Європи, США та Канаду і стала сенсацією 1928 року. Але водночас – це був початок особистої трагедії Довженка: за цю стрічку, а згодом і за фільм "Земля" його будуть постійно звинувачувати у буржуазному націоналізмі. А от наступний фільм "Арсенал", як вважає більшість кінознавців, став фільмом-поступкою перед владою. Сюжетом фільму стали події, пов'язані з придушенням військами Центральної Ради більшовицького повстання на київському заводі "Арсенал". Довженко в лавах армії УНР особисто брав участь у штурмі заводу "Арсенал", але в картині показав "дзеркальну" версію подій, через що цей фільм і є одним із найскладніших для тлумачення в кінобіографії митця, адже там звучало приниження й засудження визвольних намагань українського народу після розпаду царської імперії.

Другий ведучий: І нарешті 1929 року, протягом липня-листопада, Довженко знімає свій геніальний твір "Земля" – гімн праці на землі, хліборобству та людині, яка працює на ній. Досі точаться суперечки, де саме кінорежисер зняв свій фільм – на Московський, чи на Київській кіностудії. Усі поважні джерела пишуть, що у Москві, але Київ стверджує, що саме на зйомках фільму "Земля" Довженко починає садити свій знаменитий яблуневий сад, який прикрашає кіностудію і зараз. 1930 року стрічка вийшла на екрани, але була заборонена в СРСР на 9-ий день після прем'єри.

У німій чорно-білій стрічці "Земля" показано період колективізації в Україні. Автор показав у ній зв'язок українського народу із землею, де вона постає як сенс існування українців, спокій яких порушила колективізація. І попри заборону в СРСР, "Земля" здобула світове визнання, тріумфальною ходою фільм пройшов по кінотеатрах Європи та Америки, його дивилися такі видатні особистості, як англійський письменник-фантаст Герберт Веллс, фізик-теоретик Альберт Ейнштейн та ін. А знаменитий Чарлі Чаплін навіть казав, що "слов'янство дало світу кінематографа лише одного творця –

мислителя і поета Олександра Довженка". Стрічка до наших днів входить у дванадцятку найкращих фільмів усіх часів і народів, а за версією ЮНЕСКО є однією з п'яти головних стрічок у світовій історії. Але у себе на Батьківщині сам Довженко став вигнанцем. Йому було заборонено жити та творити в Україні. Таким чином перші зрілі фільми Довженка – "Звенигора", "Арсенал", "Земля" – завоювали йому цілий світ, але відібрали Україну, підрізали його творчі крила, вкоротили йому віку.

Перший ведучий: Ця кінострічка – нам кажуть – німа,

Кольору, звуку в "Землі" нема...

Як же оті помилялися люди, –

Гомін землі увійшов мені в груди,

Той незабутній чаруючий гомін,

Що для народу – життя,

А не спомин.

Земле! В душі, як симфонія, ти,

Наше натхнення, клич висоти.

Хто ж говорив, що ця стрічка німа.

Вічна земля, що серця підійма,

Будить, хвилює, веде щочасу,

Дяка ж йому за любов і красу.

Другий ведучий: Не варто забувати, що Олександр Довженко жив в умовах тоталітарної радянщини, яка ув'язнювала багатьох українських митців та вбивала їх. Тож режисер шукав можливості для свого порятунку й розвитку. Після "Землі" і вигнання з рідної України, щоб отримати можливість займатись улюбленою справою, на замовлення Сталіна Довженко знімає стрічки "Іван", "Аероград" та "Щорс". І в той же час мріє працювати над сценарієм "Тараса Бульби", але зрозуміло, що наказ генсека він не міг зігнорувати. Проте і при зйомках чисто замовного "Щорса" Довженко - режисер вдається до цікавого ходу – ставить відверто більшовицький фільм на суто українському тлі (зйомки проходили у Чернігові). Фільм, сповнений народними піснями та танцями, місцевими звичаями, думами, набуває національного забарвлення. Успіхи "Щорса" давали Олександрові Довженку підстави вважати себе реабілітованим. Загалом кіноіндустрія була одним із засобів поширення пропаганди в СРСР, тож влада цим активно користувалася. За ці пропагандистські фільми Довженко отримував премії, його навіть призначили керівником Київської кіностудії. "Я був не раз хвалений і не раз осуджений за свої роботи", – згадував митець.

Перший ведучий: Так, Олександр Довженко – чи не єдиний митець, який за умов тоталітарної доби здобув насправді світову славу, ім'я якого входить в усі енциклопедії, антології світового кіномистецтва. Але Довженко не задоволений. Він знову повертається до своєї давньої мрії, що була відкладена майже на 10 років – сценарію "Тараса Бульби". І знову задуми митця перериваються – тепер вже війною. У житті Олександра Петровича починається новий, дуже складний період.

Третя сходинка "Щоденник. Друга світова..."

Другий ведучий: З початком Другої світової війни Довженко просив владу дозволити йому працювати документалістом та отримав відмову. Тоді він пішов на фронт як доброволець і працював там воєнним журналістом. Він бачив на власні очі всі руйнування в Україні, про що писав: "Україна поруйнована, як ні одна країна в світі. Поруйновані й пограбовані всі міста. У нас нема ні шкіл, ні інститутів, ні музеїв, ані бібліотек. Загинули наші історичні архіви, загинуло малярство, скульптура, архітектура. Поруйновані всі мости, шляхи, розорила війна народне господарство, понищила людей, побила, повішала, розігнала в неволю. У нас нема майже вчених, обмаль митців...".

Перший ведучий: Під час війни О. П. Довженко розпочав вести свій "Щоденник". З його сторінок перед нами постає справжній митець, патріот. Головна тема "Щоденника" – Україна. Як відомо, щоденники належать до епістолярного типу творів. І за життя письменників вони, як правило, не публікуються. Письменницькі щоденники – це особливий і своєрідний жанр літератури, в якому перед читачем розкривається неординарна особистість митця, його потаємні думки, творчі задуми, переживання, окремі епізоди його біографії. Норма цього жанру – уривчастість оповіді, наявність якоїсь недомовленості. Особливістю Довженкового "Щоденника" є те, що в цій глибоко особистій речі ми не знаходимо розповіді про власне життя. Тут – роздуми про долю рідного народу, про те, як допомогти йому в трагічний час, як застерегти від помилок. У записах щоденника ми бачимо також дуже глибоку оцінку Другої світової війни: "Дійсність стала багато страшнішою за всяку, навіть позбавлену смаку, уяву". Багато в "Щоденнику" розповідей про героїзм народу в роки війни. Автор пише про героїчні вчинки всього народу: від дітей до старих дідів.

Другий ведучий: Довгі роки ми не могли повністю познайомитися з текстом "Щоденника" нашого українського генія, оскільки він перебував у московському архіві і до 2004 року був закритий навіть для науковців. Уперше "Щоденник" було опубліковано у 1962 році в "Літературній газеті" та журналі "Дніпро". Безперечно, це були записи з вилученням тих текстів, які цензура вважала занадто гострими чи необ'єктивними. "Щоденник" вийшов під спільною обкладинкою кіноповісті "Україна в огні". Сто п'ятдесят папок Довженкового архіву відкрили лише у 2013 році і та частина "Щоденників", яка написана в повоєнний час, не менш трагічна, ніж "Щоденник" воєнний.

Перший ведучий: Зі сторінок "Щоденника" перед нами постає людина, яка бачила далеко й глибоко. Часто погляди митця розбігалися з офіційною точкою зору. Він засуджував тоталітарну систему, яка виховувала кар'єристів і підлабузників, людей підозрілих і недовірливих, що відмовлялися мислити самостійно. Жити в такій атмосфері творчій, мислячій людині було важко. У "Щоденнику" є запис, який стосується національної самокритики. Народились ці рядки внаслідок духовної кризи письменника, породженої відступом військ Радянської армії, обставинами особистого життя,

втратами. "...Ми дурний народ і невеликий, ми народ безцвітний, наша немов один до одного непошана, наша відсутність солідарності і взаємопідтримки, наше наплювателство на свою долю і долю своєї культури абсолютно разючі і об'єктивно абсолютно не викликаючи до себе ні в кого добрих почуттів, бо ми їх не заслуговуємо. У нас нема справжнього почуття гідності, і поняття особистої свободи існує у нас, як щось індивідуальне, анархічне, як поняття волі, а не як народнодержавне розуміння свободи, як усвідомлення необхідності. Ми вічні парубки. А Україна наша – вічна вдова. Ми удовині діти".

Другий ведучий: У "Щоденнику" передано перепади настрою автора, його психологічний стан. Звертають на себе увагу ті записи, які стосуються самого автора безпосередньо: "...Я вмру в Москві, так і не побачивши України. Перед смертю я попрошу Сталіна, аби перед тим, як спалити мене в крематорії, з грудей моїх вийняли серце і закопали його в рідну землю у Києві десь над Дніпром на горі. Пошли, доле, щастя людям на поруйнованій, скривавленій землі! Зникни, ненависть! Щезни, убожество! Часом мені здається, що я вже вмер і давно лежу в ямі, і кожна звістка з України падає на мої груди, як могильна земля, заступ за заступом, що мене не тільки вже нема, а наче й не було ніколи. Неначе не створювала мене зовсім українська земля п'ятдесят один рік тому, не годувала хлібом і медом, не поїла думками, почуттями, не купала у віруваннях і звичаях нашого народу, не вкладала в мою душу ні своїх гордих героїчних поем, ні любові до себе, ні плачу, коли плакала сама, як удова в неволі. Так, попросивши один раз хліба поради і одержавши камінь осуду, я, народжений для добра, похитнувся і мовчки впав, як падає мертвий, і кров моя запеклась і присохла до сивого мого волосся..."

Перший ведучий: Із записів випливає думка про великий гуманізм автора, його налаштованість на добро, а не на зло, ненависть і помсту. Перед нами постає величний образ автора – людини з глибоким мисленням, різносторонньою обдарованістю, яка безмежно любила свій народ і вболівала за нього. Слова Довженка тривожать душу, будять сумління, закликають не повторювати помилок історії. Чимало записів "Щоденника" лягли в основу його творів про Другу Світову війну – "Україна в огні", "Ніч перед боєм", "Повість полум'яних літ". Саме "Україна в огні" та "Щоденник" розкрили перед читачем усю глибину страждання великого митця у період найтяжчих для України випробувань.

Другий ведучий: Про цей біль письменник хоче говорити й вирішує створити кіноповість "Україна в огні", не знаючи, що ця робота стане кінцем його кар'єри й прирече на вічну розлуку з рідним краєм. У кіноповісті він описав історію української родини Запорожців за період німецької окупації. У 1943 році режисер зачитував уривки кіноповісті Микиті Хрущову, який тоді був генерал-лейтенантом. Йому сподобалась "Україна в огні", й це ще більше надихнуло Довженка. Однак у Сталіна уривки кіноповісті викликали шалене обурення. 31 січня 1944 року він скликав Політбюро і провів ціле засідання на тему "Про антиленінські помилки й націоналістичні перекру-

чення в кіноповісті Довженка "Україна в огні". Згодом Довженко так опише ці події у своєму "Щоденнику": "Сьогодні роковини моєї смерті. Тридцять першого січня 1944 року мене було привезено в Кремль. Там мене було порубано на шмаття і окривавлені частини моєї душі було розкидано на ганьбу й поталу на всіх зборищах... Я тримався рік і впав. Моє серце не витримало тягара неправди і зла. Я народився і жив для добра й любові. Мене вбила ненависть великих якраз у момент їхньої малості". І ще: "Що його робити, ще не знаю. Тяжко на душі і тоскно. "Україна в огні" – це правда. Прикрита і замкнена моя правда про народ і його лихо. Значить, нікому, отже, вона не потрібна".

Перший ведучий: Однак замість фізичного покарання, влада обрала цькування та моральний тиск на режисера. Його звинуватили в націоналізмі, заохоченні українського патріотизму, анти лєнінізмі, звільнили з посади художнього керівника Київської кіностудії, заборонили знімати фільми й найстрашніше – жити в Україні. "Світє мій, чому любов до свого народу є націоналізм? У чім його злочин? Які нєлюди придумали отєє от знуцання над життям людським?", – писав Довженко. Сам же твір був заборонений на понад 20 років і вперше надрукований лише в 1966 році із суттєвими змінами. Наприклад, в оригінальній цитаті: "Ми борємось за те, чому нєма цїни у всьому світї, – за Україну!... За єдиний сорокамільйонний народ, який нє знайшов у столїттях Європи людського життя на своїй землі. За народ роздертий, розщеплений", – назву "Україна" замінили на "Батьківщина".

Четверта сходинка "Лише сильним дано право на безсмертя"

Другий ведучий: Потрапити в Україну режисер зміг у 1952 році, коли почали споруджувати Каховську ГЕС. Довженко хотів зняти про це фільм, тому кожного літа до 1956 року приїжджав у Нову Каховку. Але згодом він зрозумів, що через будівництво зруйнують цінний природний ландшафт та історичні місця Запорозької Січі, як-от Великий Луг. Довженко бачив Нову Каховку такою: "Я люблю Нову Каховку. Люблю Дніпро – велику річку мого народу, чисте ласкаве повітря, яснє небо й широту у всьому. І стриманість у пейзажі, і величавий спокій. І нїде мені нє хотїлося бї так жити, як тут, на чудєсному березї, нїде й нїколи я нє пройнявся так любов'ю до лєудей, як тут. Каховка, де колись, у минулому столїтті, батракував щє молодий мїй батько, стала Батьківщиною мого серця, вїтчизною найдорожчих моїх почуттів". А про будівництво ГЕС він писав: "Нове наше море – новє наше горє". Так народ говорить про море".

Перший ведучий: Олександр Довженко ще встиг написати "Поєму про море", у якій розповів про будівництво Каховської ГЕС. Мріяв зняти про це фільм. Проте його життя – начє перебування у "вавилонському полонї". Він зняв лише один повнометражний художній фільм "Мічурїн" за власною п'єсою "Життя в цвітї", та й той на замовлення Сталїна. Проекти "Золотї ворота", "Тарас Бульба" і багато інших так і нє були втілені. Життя Олександра Довженка обірвалося в 62 роки, 25 листопада 1956 року. Похований український митець у Москві, хоча мріяв бути похованим в рідній

Україні, про що і зробив запис у своєму "Щоденнику" ще у 1945 році. І хоча заповіт Довженка, на жаль, не вдалося виконати, його творіння і спогади досі серед нас. Вони є цінним ресурсом і для істориків, адже містять дані очевидців про Другу світову війну, підлив культурних пам'яток у Києві радянськими військами, великі втрати українського народу, Нову Каховку тощо. Усе це актуальне й у нашій новітній історії, коли український народ знову бореться за свою незалежність, відстоює свою державність.

Другий ведучий: Довженко – митець не лише краси і образу, але й думки. Думки пророчої, не дарма його друг, Остап Вишня, якось сказав: "Сашко – художник особливий. Він розповідає не про те, що є, не про те, що було, а про те, що буде". Так, не зважаючи ні на що, Довженко залишив нам великий спадок. В Києві стоїть красуня кіностудія, яка носить ім'я свого великого сина. Сьогодні Національна кіностудія художніх фільмів ім. О. Довженка – це сучасне кінопідприємство. Окрасою території кіностудії є невеличке природне озеро, розташоване біля натурального басейну, і славнозвісний Довженківський сад, що займає понад один гектар площі. На студії є Музей О. Довженка, де зберігаються його рукописи, фотографії, документи та особисті речі. А на її території було встановлено погруддя О. Довженка. Довженківці пишаються своєю студією і роблять все можливе, щоб зберегти її для нащадків. "Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм", – так говорив про себе Олександр Петрович Довженко, помиляючись по суті, можливо, вперше в житті. Історія розсудила по-своєму: належить він тепер вічності, як невід'ємна частка могутньої світової культури, як світосыйний геній українського народу.

Літературна вікторина "Війна творить своїх героїв"

(за повістю О. Довженка "Україна в огні")

Про кого сказано?

1. "Вона не була звичайною дівчиною. Вона була красива і чепурна... Бувало, після роботи, вечорами, вона, як птиця, ну так же багато співала коло хати на все село, так голосно і так прекрасно, як, мабуть, і не снилося ні одній припудреній артистці з орденами". *(про Олесю);*

2. "Цей темний неук не раз ошарашував навіть свого старого вовка-батька одчайдушною своєю рішучістю і брутальною винахідливістю в розправах з ворогами імперії". *(про Людвіга Крауза);*

3. "Уночі вони знову впали з поїзда на ходу. Вони бігли довго по полю, потім байраками, долинами до лісу. За ними гналися. Вони падали, біжучи, й знову бігли. По них стріляли. Вибившись з сил, вони стали й підняли руки вгору". *(про Олесю й Христю);*

4. "Вона ледве йшла. Все її молоде тіло утратило свою силу й ніби розтало. Вона немов падала з великої висоти на землю в страшній свідомості, що парашут за спиною не розкрився і вже тепер їй ні спинитися, ні крикнути, ні покликати. Земля невблаганно тягла її до себе" *(про Христю);*

5. "Він був великим любителем різних секретних паперів, секретних справ, секретних інструкцій, постанов... Він засекретив ними свою глибоку байдужість до людини... Йому ні разу не приходило в голову, що... єдине, що він засекречував, це була його засекречена дурість". *(про прокурора Лимарчука);*

Кому належать слова?

1. "Яка б ти не була, я вернусь до тебе. Хай ти будеш чорна, і хвора, і понівечена ворогом, хай посивієш ти від горя і сліз, і побіліє твоя коса, ... ти зостанешся для мене прекрасною, як і зараз, прекрасна ти" *(Василеві Кравчині);*

2. "А, посіпаки! Потяглися, щоб вам добра не було! – закричав раптом..." *(старому Демиду Запорожцю);*

3. "Мости, тату, зірвані, плавати не вмієм..." *(сином Купріяна Хуторного);*

4. "То була наша внутрішня справа. А зараз Батьківщина гине, Україна!" *(Лавріну Запорожцю).*

5. "Коли ж так станеться, що уб'ють мене чи вибухну я десь на фугасах і розлечуся шматтям по полю... я все одно вернусь до тебе. Я пам'ятником стану з бронзи, отам ось за вікном" *(Василеві Кравчині);*

6. "Їх життєздатність, зневага до смерті безмежні. Але в них нема державного інституту... Вони не вивчають історії... У них від слова "нація" залишився тільки прикметник. У них немає вічних істин. Тому серед них так багато зрадників". *(Ернсту Краузу);*

7. "Піднімайтесь, хто сильний і дужий! Хто жити хоче, вилізай з могил!.. Ні кроку назад! Вперед!" *(Лавріну Запорожцю);*

8. Я знаю, що не вийти мені звідси живою... Яка я повія? Мучениця я. Сльозами проводжала вас, сльозами й стрічаю. Чому я виросла не горда, не достойна і не гідна? Чому в нашому районі ви міряли наші чесноти на трудодень і на центнери бурякові? Націоналістка я? Яка там?... От ви чисті, а я ні. От ви презираєте мене, загрожуючи смертю. А я хочу вмерти, хочу! Чим ви можете покарати мене? *(Христя).*

Бібліозанурення

"Людина повинна завжди пам'ятати, звідки вона пішла в життя"

(за автобіографічним твором О. Довженка "Зачарована Десна")

Перший ведучий: Сьогодні ми звертаємося до автобіографічного твору "Зачарована Десна", в якому гармонійно поєднуються два персонажі: малий хлопчик Сашко й дорослий філософ-митець Олександр Петрович Довженко. Щоб зрозуміти філософію життя дорослої людини, необхідно зазирнути в чарівний світ її дитинства.

Другий ведучий: Країна дитинства – країна казкова.

І часто дорослих вона вабить знову.

І часто дорослі літають у мріях,

Вернутись в дитинство живе в них надія.

Перший ведучий: Чому роки дитинства люди пам'ятають й так часто згадують? Мета нашої сьогоднішньої зустрічі – з'ясувати це, а також, які морально-етичні проблеми розкриває автор у своїй кіноповісті. "Зачарована Десна" – немов суцільний плин думок, що напливають одні на інші, це зображення умов, у яких формувався світогляд майбутнього митця. Отже, сьогодні ми вирушаємо у подорож дитинства Олександра Довженка, адже пам'ятаємо, що всі ми родом із дитинства.

Другий ведучий: Над кіноповістю "Зачарована Десна" Олександр Довженко почав працювати, як свідчать записи в чорнових матеріалах, 5 квітня 1942 року. У листі до матері та сестри від 9 листопада 1946 року письменник сповістить: "Пишу одну повість про діда і батька, матір і про все, одне слово, сосницьке життя, що коли я був маленьким, мамо, у Вас щасливим, коли дід ще казав мені: "Цить, Сашко, не плач, поїдемо на сінокіс, да накосимо сіна, да наберемо ягід, да наловимо риби, да наваримо каші". Про всяке таке-от старовинне, що щезло вже, минуло давно і ніколи не вернеться, як не вертаються літа ще хочу написати. Чомусь я часто, коли не щодня, згадую про вас, моя рідна старенька мамо. Очевидно тому, що й сам уже сивий, і день мій вечоріє вже, і хоч не гнеться ще спина, і ходжу ще рівно, я, як дід Семен, зглядуватись став назад, почав визирати в холодне (чуже) вікно: а чи не пливуть до мене в гості молоді літа весняною водою на дубах? Ні, не пливуть".

Перший ведучий: У Довженковому "Щоденнику" від 7 грудня 1945 року з'являється запис про бажання створити таку картину- книжку, яка б "принесла людям успіх, відпочинок, добру пораду і розуміння життя". 30 березня 1948 року письменник уже чітко заявляє про свій намір написати докладно й абсолютно одверто, як труд цілого фактичного життя, з великими екскурсами в біографію, у дитинство, у родину, у природу, пригадати всі чинники, які створювали й визначали смак, тонкість сприймання. Працював письменник над твором упродовж 14 років. Проте "Зачарована Десна" написана була лише в 1955 році, за рік до його смерті. Вона з'явилася як сповідь змученого митця, як найнадійніша моральна опора для власного духу і духу свого народу.

Другий ведучий: Маленький Сашко дитячим серцем розумів, що батькам жилося нелегко та не міг пояснити чому. А ставши дорослим, згадував: "Було в минулому житті батьків багато неладу, плачу, темряви й жалю. Всі прожили свій вік нещасливо, кожен по-своєму – і прадід, і дід, і батько з матір'ю". Та все ж з дитинства запам'яталися йому уроки людяності, доброти, які він одержав від своїх рідних. У батька вчився працьовитості, бо той цінував людей працьовитих, чесних, талановитих. Ніжності Сашко вчився в матері. Мудрості і доброти – у діда Семена.

Перший ведучий: На яких моральних засадах виховувався малий Сашко? Про це він пише так: "Не вдаючись глибоко в історичний аналіз деяких культурних пережитків, слід сказати, що у нас на Україні прості люди в Бога не дуже вірили. Персонально вірили більш у Матір Божу і святих – Миколая-Угодника, Петра, Іллю, Пантелеймона. Вірили також в нечисту силу. Самого ж Бога не те щоб не визнавали, а просто з

делікатності не наважувались утруждати безпосередньо. Повсякденні свої інтереси прості люди хорошого виховання, до яких належала і наша сім'я, вважали по скромності недостойними божественного втручання. Тому з молитвами зверталися до дрібніших інстанцій, до того ж Миколая, Петра та інших. У жінок була своя стежка: вони довіряли свої скарги Матері Божій, а та вже передавала Сину чи Святому Духу – голубу".

Другий ведучий: В одному з епізодів повісті письменник згадує, як "щоб поновити свою святість", вирішив "творити добрі діла" – не їсти скоромного цілий тиждень, носити дідові воду, ходити до церкви або рятувати ластів'ят, як вони повипадають із гнізда. Але пташенята не падали, і Сашко надумав піти на вулицю шанувати великих людей. Казали, що за це прощається багато всіляких гріхів на тім світі.

Перший ведучий: У сім'ї Довженків всі завжди були в роботі. Серед таких людей і виростав Сашко. Він бачив, що всі зранку до вечора працювали, навіть собака Пірат "носив з городу огірки в зубах і складав у саду в одну купку". Тож і хлопець не відставав: носив дрова до куреня, розводив вогонь, чистив картоплю, збирав ожину, гріб сіно.

Другий ведучий: Наддесення... Місячні ночі над річкою... Світ дитячої чистоти й святості з великою силою відбився в "Зачарованій Десні", розв'язуючи проблему "природа і людина". "Далека красо моя! – звертається Олександр Довженко до річки, та й не тільки до неї. – Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах...".

Перший ведучий: Через увесь твір проходить образ Десни, сприйнятої "зачарованими" очима малого Сашка. У своїй кіноповісті Олександр Довженко творить поезію дитинства. В одних рядках – люди, в інших – природа. А яка чарівна вона навкруги Десни! Природа у "Зачарованій Десні" живе, безперервно змінюється. Блискуче відтворена Довженком, вона змінюється паралельно з настроями героя, виступає емоційним акомпанементом до його відчуттів. Той невеликий клаптик землі біля Десни – такий собі земний рай, що його Довженко не бачив більше ніде у світі у своєму дорослому житті. Як там пахнуть стиглі яблука й огірки, а яка музика бринить, коли клепають косу! А яка там щедра природа! "Світ одкривається перед ясними очима перших літ пізнання, усі враження буття зливаються в невмирущу гармонію, людяну, дорогоцінну".

Другий ведучий: Через світосприйняття малого Сашка письменник змальовує картини сінокосу, багатство літа: "Прокидаюсь на березі Десни під дубом. Сонце високо, косарі далеко, коси дзвенять, коні пасуться. Пахне в'ялою травою, квітами. А на Десні краса! Лози, висип, кручі, ліс – все блищить і сяє на сонці... І вже я не ходжу, а тільки літаю, ледве торкаючись луку. Вбігаю в ліс – гриби. У лози – ожина. В кущі – горіхи. В озері воду скаламучу – риба...".

Перший ведучий: Серед цієї розкішної природи на березі чарівної Десни живуть люди – працюючі, мудрі, талановиті. Щастя матері Сашка в праці біля землі:

"Нічого в світі так я не люблю, як саджати що-небудь у землю, щоб проізростало. Коли вилізає з землі всяка рослиночка, ото мені радість". Щастя батька – у любові до своїх дітей, до рідного краю, до природи, до праці. Сашків дід Семен – "добрий дух луку", що має потаємний зв'язок з природою, уміє розмовляти з кіньми, телятами, з травами, старою грушею і дубом – з усім живим, що "росло і рухалось навколо".

Другий ведучий: Сашка виховували у любові до природи й праці. Живучи в органічній єдності з природою, хлопчик милується нею, намагається досягнути її розумом. Тому й вважає свого собаку Пірата членом родини, тому й знає, що ворона-провісниця не тільки "завідує погодою", але й знає кожного, "як облупленого". У співжитті з природою люди багатшали душею, чистішали помислами. І зоряні ночі під час сінокосу, і плескіт весняної води, і, звичайно, красуня Десна, свята ріка незабутніх Сашкових мрій, – усе це, безперечно, проніс Олександр Довженко через своє життя.

Перший ведучий: Спогади автора пересипані щирим і лагідним усміхом. З м'яким гумором та іронією митець змалював кумедні випадки з життя односельців, висміяв деякі звички чи вади характеру своїх персонажів. Неабиякий комічний ефект створює мова героїв, пересипана прислів'ями, приказками, порівняннями, жартівливими висловами. У творі нерідко звучать дошкульна, викривальна насмішка, гостра сатира, сарказм. Особливої виразності досягає письменник, змальовуючи сцени бойовиська на косовиці, що асоціюються в дитячій фантазії з героїчними сторінками національної історії. Довженко вдається до гіперболізації та умовності. У творі переплітається реальне життя й фантастичне, а страшні побоїща, звісно, нафантазовані, закінчуються щасливо.

Другий ведучий: Дуже точно визначив зміст кіноповіді Максим Рильський: "Зачарована Десна" – це задушевна лірична сповідь, по вінця наповнена любов'ю до рідного краю, до трудового народу, до України з її великим, але скорботним минулим і з її великим і радісним майбутнім".

Портретна галерея "Митець Олександр Довженко"

Ця портретна галерея допомагає створити багатогранний образ Олександра Довженка як митця, чия творчість і сьогодні продовжує викликати захоплення та бути темою для обговорення. Вона може включати не лише його власний образ, але й особливості його творчості, поглядів та впливу на культуру.

1. Портрет Олександра Довженка як митця-новатора

Опис: Довженко – людина з глибоким філософським баченням і незвичайним підходом до кіномистецтва. Він створював фільми, які вражали своєю виразністю, експресією та стилістичними новаціями. Його творчість часто була пронизана патріотизмом, символізмом та пошуком істини.

Фото: Один із класичних портретів Довженка – серйозний, з задумливим поглядом, що підкреслює його глибокий внутрішній світ.

2. Портрет "Довженко і українська культура"

Опис: Довженко був відданим патріотом, який бачив своє завдання у відображенні народного духу та збереженні національної культури. Його фільми "Земля" і "Арсенал" стали символами боротьби та розвитку українського національного кінематографа.

Фото: Портрет Довженка на фоні українського села або з натуралістичними елементами, що підкреслюють його зв'язок з народними традиціями.

3. Портрет Довженка як кінематографіста та інноватора

Опис: Олександр Довженко часто порушував кінематографічні канони свого часу, впроваджуючи нові методи монтажу, композиції кадрів і звукові ефекти. Його фільми виходили за межі традиційного наративу, прагнучи створити нову кіномову.

Фото: Довженко за роботою на знімальному майданчику, у кадрі з камерами або в кадрі із сценарієм в руках, що відображає його професіоналізм і прагнення до новаторства.

4. Портрет Довженка як людини, обмеженої політичним режимом

Опис: Хоча творчість Довженка була глибоко національною та художньою, він мусив адаптуватися до політичних реалій свого часу. У багатьох фільмах проглядається його обережність перед радянською цензурою, але водночас – йде глибоке соціальне осмислення.

Фото: Портрет Довженка з серйозним виразом обличчя, що відображає ту напругу між його особистими переконаннями та політичними умовами.

5. Портрет Довженка як філософа та гуманіста

Опис: Довженко був не тільки кінорежисером, але й філософом, який ставив важливі питання про людину, природу, життя і смерть. Його творчість часто досліджувала моральні дилеми і вічні теми.

Фото: Портрет Довженка, на якому він виглядає задумливо, ніби веде внутрішній діалог, що символізує його пошуки сенсу життя через мистецтво.

Мовознавча хвилинка "Словник на фліпчарті: Олександр Довженко"

Цей захід може бути чудовим способом ознайомити учасників з важливими термінами та поняттями, що стосуються не лише творчості самого митця, а й його часу, культурного контексту та мовних особливостей.

Тема: Словник, що містить важливі терміни, пов'язані з Олександром Довженком та його творчістю.

Мета: Ознайомлення учасників з ключовими словами та виразами, що відображають творчість та культурний контекст Довженка, а також розширення мовних знань через специфічні терміни.

Створення "Словника на фліпчарті". На великому аркуші фліпчарту або дошці створіть словник, в якому будуть терміни, пов'язані з Олександром Довженком. Напишіть слово та коротке пояснення до нього.

Приклади термінів для словника:

Модернізм (*художній рух, до якого відноситься творчість Довженка, спрямований на порушення класичних канонів і пошук нових форм вираження*);

Монтаж (*технічний елемент кіномистецтва, використаний Довженком для створення емоційного впливу та образної глибини в його фільмах*);

Кіномова (*унікальна стилістика, якою користувався Довженко для передачі глибоких ідей через візуальні й аудіовізуальні засоби*);

Панорамування (*кінематографічний прийом, що широко використовувався у фільмах Довженка для показу широких просторів та відображення природних ландшафтів*);

Соціалістичний реалізм (*офіційна художня доктрина в СРСР, до якої Довженко адаптувався в своїй творчості, часто вносячи у свої роботи глибокі соціально-філософські елементи*).

Завдання для учасників:

Завдання 1: Запишіть декілька термінів із словника, пов'язаних з Довженком, і спробуйте визначити їх значення та контекст використання в його творах.

Завдання 2: Обговоріть, як певні терміни можуть бути застосовані до творів Довженка. Які художні прийоми він використовував для вираження своїх ідей?

Завдання 3: За допомогою термінів з словника, створіть короткий опис фільму Довженка, використовуючи знайдені слова та вирази.

Заключна частина.

Підсумуйте важливість термінів, які були обговорені, та зверніть увагу на те, як вони допомагають краще розуміти творчість Довженка. Як ці терміни пов'язані з його інноваціями у кінематографії, літературі та культурі в цілому? Такий підхід не лише поглиблює розуміння творчості Олександра Довженка, а й розвиває мовні навички через вивчення термінів, що мають велике значення в культурному контексті.

Рекламна кампанія "Загадковий Довженко"

Кампанія "Загадковий Довженко" має на меті поглибити розуміння і оцінку творчості митця через інтригуючі аспекти його фільмів та особистості, що залишають безліч питань і викликають захоплення в нових поколіннях. Це чудова ідея для привернення уваги до творчості великого українського кіномайстра, підкреслюючи його незвичність, багатогранність та таємничість як митця. Кампанія може мати різноманітні етапи та підходи, які акцентують увагу на загадковому аспекті його творчості, філософії та особистості.

Основна ідея кампанії

Слоган: "Загадковий Довженко: Розкрийте таємниці митця"

Меседж: Олександр Довженко – це митець, чия творчість залишається актуальною і загадковою навіть сьогодні. В його роботах переплітаються філософія, соціальні проблеми та образи, що викликають глибокі роздуми. Ця кампанія націлена на розкриття загадок його кінематографії та глибини його мистецької спадщини.

Цілі кампанії

Підвищити обізнаність про творчість Олександра Довженка серед різних вікових груп. Зацікавити підлітків до вивчення його фільмів, книг і філософських поглядів. Сприяти читанню книг, перегляду класичних фільмів Довженка через сучасні платформи.

Комунікаційні канали

Соціальні мережі: відеоролики та пости, що висвітлюють фрагменти його фільмів, цитати, які викликають роздуми, і загадкові моменти з його творчості.

Ідеї: серії постів із запитаннями на зразок: "Що ви думаєте про символіку в "Землі"?" або "Як ви тлумачите фінал фільму "Арсенал"?"; відео-нарізки найбільш символічних сцен.

Виставки: огляди виставок в музеях або галереях, де представлені не тільки фільми, але й оригінальні сценарії, малюнки, фотографії, записи, що демонструють загадкову і багатогранну особистість митця.

Публікації та блоги: статті, що досліджують творчість Довженка з різних точок зору (філософія, стиль, соціальний контекст його фільмів, зв'язок з сучасною культурою).

Елементи кампанії

Мистецький трейлер. Створення короткого рекламного відео, яке поєднує найвідоміші сцени з фільмів Довженка та питання, що залишаються після перегляду, підкреслюючи загадковість і філософську глибину.

Плакат. Плакат із портретом Олександра Довженка в стилі "класична кінематографія з елементами абстракції". Вибір конкретної сцени з фільму, на якій зображено важливе для творчості митця питання (наприклад, землі, людини, природи) з інтригуючим текстом.

Запуск кампанії

Презентація у вільному просторі. Організувати ретроспективи фільмів Довженка, включаючи маловідомі роботи, що викликають цікавість, але залишають багато невирішених питань. Провести обговорення після перегляду фільмів.

Мультимедійна презентація. Презентація, що поєднує кіно, живопис, фото та текстові матеріали про Довженка. Можна додати інтерактивні елементи, щоб учасники могли "відкрити" нові аспекти його творчості.

Інтеграція з сучасними трендами

Віртуальна реальність (VR). Створення віртуальної експозиції, де користувачі можуть досліджувати сцени з фільмів Довженка та взаємодіяти з віртуальними образами, що символізують його філософські ідеї.

Завершення кампанії

Підсумкова подія. Організувати дискусійний захід або презентацію, де учасники можуть поділитися своїми роздумами про загадкові аспекти творчості Довженка, пояснити, що вони відкрили завдяки кампанії. Це може бути і конференція, і творчий вечір із переглядом фільмів.

Літературна вікторина "Стежками життя і творчості Олександра Довженка"

1. Про що мріяв у дитинстві і юності майбутній письменник? *(У дитинстві та юності Олександр Довженко мріяв про багато речей, і ці мрії відображали його прагнення до великої творчості та особистої свободи. Олександр Довженко ще в дитинстві мав захоплення літературою. Він часто писав вірші і навіть мріяв стати письменником. Його перші твори були поетичними, і багато з них відображали його захоплення природою та рідним краєм. Одна з дитячих мрій Довженка була пов'язана з мистецтвом, зокрема театром. Він уявляв себе актором або художником, що згодом дало підґрунтя його пізнішій кар'єрі в кінематографії. Батьки Довженка були селянами, і в юності він відчував глибоке прагнення до зміни соціальних умов, до кращого життя для свого народу. Це прагнення до соціальної справедливості і стало одним з важливих мотивів у його творчості. Як і багато молодих людей того часу, Довженко мріяв зробити великий внесок у культурну спадщину свого народу, тому прагнув стати значущою особистістю в галузі мистецтва).*

2. Розкажіть про родину Олександра Довженка. *(Батько – Василь Андрійович Довженко був селянином, працював на землі. Батько мав репутацію інтелігентної людини, любив читати і був досить освіченим для свого часу. Олександр часто згадував про нього в своїх спогадах і відзначав вплив батька на його формування як особистості. Василь Андрійович був строгим, але турботливим батьком, який багато часу присвячував вихованню сина. Мати письменника, Марія Лук'янівна, була домогосподаркою, виховувала дітей та піклувалася про побут. Вона була людиною глибокої віри і з великою любов'ю ставилася до рідної землі. Була дуже близька до сина, і він часто звертався до її образу в своїх творах, порівнюючи її з природою та його рідним краєм).*

3. Як Довженко став кінорежисером? *(У дитинстві та юності Довженко мав велику пристрасть до літератури та мистецтва. Спочатку він навчався в Чернігівському реальному училищі, а потім вступив до Київського художнього училища, де вивчав живопис. Однак його творчі пошуки з часом привели до бажання поєднати образотворче мистецтво з новими, інноваційними способами вираження, а саме – з кінематографією. У 1916 році Довженко переїхав до Києва, де почав працювати в театрі. Його зацікавленість сценічним мистецтвом стала важливою віхою на шляху до кінематографії, адже саме в театрі він здобув досвід роботи з актором, постановкою та режисурою. Водночас він почав писати свої перші п'єси та літературні твори.)*

4. Як називається останній фільм О. Довженка, який йому не судилося зняти? *(Останній фільм, який Олександр Довженко не встиг зняти, називався "Поема про море". Цей фільм мав стати кульмінацією його кінематографічної творчості. Довженко почав працювати над ним наприкінці 1950-х років, але через погіршення стану здоров'я, політичний тиск та загальні складнощі не зміг завершити проєкт. Довженко планував створити фільм, який би розповідав про боротьбу людини і природи, а також зображував масштабні образи моря та людської душі. Фільм "Поема про море" мав бути великим емоційним та художнім вираженням, яке відображало б не лише фізичну боротьбу, а й філософські питання існування. Він помер у 1956 році, так і не знявши цього фільму, і ідеї "Поєми про море" залишилися нездійсненими).*

5. Як називалася перша звукова стрічка митця? Як склалася її доля? Як склалася доля режисера? *(Це був перший експериментальний звуковий фільм Довженка, який був створений на етапі переходу кінематографа до звуку. Фільм "Іван" розповідав історію про маленького хлопчика, який переживає важкі умови життя в період радянської індустріалізації. У стрічці активно використовувався звук, щоб підкреслити драматизм ситуацій та емоції героїв. Однак цей фільм не отримав великого успіху і був не зовсім зрозумілий для глядачів через нестандартне поєднання звукових і візуальних ефектів, а також через відсутність яскраво вираженого сюжету, що було типовим для тих часів. Доля фільму: "Іван" не здобув популярності серед глядачів і не став знаковим у кінематографічній історії. Більш того, він потрапив під критику, зокрема за його складність і експериментальність. Фільм не був широко розповсюджений і майже забутий).*

6. Як О. Довженко потрапив у кінематограф? *(Довженко з ранніх років мав захоплення мистецтвом, і його перші творчі кроки були пов'язані з живописом і літературою. Він навчався в Чернігівському реальному училищі, потім у Київському художньому училищі, де здобув освіту художника. Паралельно з навчанням він працював в театрі і писав поетичні твори. Після закінчення училища, Довженко переїхав до Києва, де працював у театрі, здобуваючи перший досвід у режисурі та роботі з актором. Тема театрального мистецтва мала великий вплив на його подальшу кар'єру, оскільки вона сформувала його інтерес до образотворчих технік, композиції, драматургії. У 1920-х роках, після революції, кінематограф став важливою частиною культурного життя радянської України. Довженко вирішив спробувати свої сили в кіно, адже він розумів, що кінематограф – це новий вид мистецтва, що дозволяє передавати емоції, ідеї та соціальні проблеми через рухомі зображення. У 1926 році він вступив до Петроградського інституту кінематографії, де здобув освіту в галузі кіномистецтва. Олександр Довженко не відразу став режисером, а почав свою кар'єру як сценарист і асистент режисера на київських кіностудіях. Довженко працював над сценаріями для кількох радянських фільмів, а також брав участь у виробництві фільмів як асистент режисера. Однак його перший великий успіх як режисера відбувся з фільмом "Звенигора" (1928), який став важливим етапом у розвитку українського кі-*

нематографа та принесло Довженку популярність. Після успіху "Звенигори" Олександр Довженко зняв ще кілька відомих фільмів, зокрема "Арсенал" (1929) і "Земля" (1930), що закріпили його репутацію одного з найбільших кінематографістів свого часу. Таким чином, шлях Олександра Довженка в кінематограф почався з його глибокого інтересу до мистецтва, освіти в галузі живопису та театру, а потім – через випадкові зустрічі, роботу на кіностудіях і важливі історичні обставини, він став одним з найвидатніших кінорежисерів ХХ століття).

7. Яка специфіка кіноповісті як жанру? (Кіноповість – це літературний жанр, який виник у радянській кінематографії та літературі і є своєрідною літературною основою для кіносценаріїв. Вона має специфічні характеристики, які відрізняють її від інших жанрів, таких як коротка повість або сценарій. Кіноповість – це, за своєю суттю, жанр, орієнтований на екранізацію. Її сюжет і структура зазвичай вже мають кінематографічну форму, тобто можуть бути легко адаптовані для екрану. Кіноповість часто служить основою для створення сценарію, але в той же час має більш розгорнуту та літературно оформлену форму, ніж сценарій).

8. Який фільм О. Довженка після виходу на екрани став сенсацією? (Фільм Олександра Довженка, який після виходу на екрани став справжньою сенсацією, – це "Земля" (1930). Чому "Земля" стала сенсацією? Інноваційний підхід до кінематографії: Фільм "Земля" був революційним у технічному та художньому плані. Довженко використав новаторські методи монтажу, камерні композиції та символічні образи, що сприяло створенню унікальної кінематографічної мови. Особливо вражаючими були сцени з натурними зйомками, що додавало фільму глибини і емоційного змісту. Соціальна ідея: "Земля" була соціальною алегорією, що розповідала про процес колективізації в Україні. Довженко показав величезний конфлікт між старим і новим, між традиціями та революційними змінами. Ідеї, які порушував фільм, були дуже актуальними в контексті радянської епохи. Стилістична унікальність: У "Землі" Довженко майстерно поєднав реалістичні елементи з поетичними, часто застосовуючи метафори і символи для передачі внутрішнього світу персонажів та глибини подій. Фільм мав філософський підтекст і звертався до основних питань людського існування та природи. Реакція глядачів і критиків: Після виходу на екрани фільм отримав широкий резонанс. Відгуки були суперечливими – деякі критики захоплювалися його естетичними якостями та соціальним посланням, інші критикували за відхід від традиційного радянського кінематографічного стилю).

9. Який фільм О. Довженка став шедевром світового кіно? (Інноваційні кінематографічні прийоми: Фільм "Арсенал" є одним із найбільш інноваційних творів у ранньому радянському кінематографі. Довженко використав у ньому сміливі експерименти з монтажем, застосовуючи швидкий монтаж, контрастні кадри та динамічні переходи, що стало новаторським для того часу. Це дозволило створити враження динаміки та руху, що відповідало духу революційної енергії. Соціально-політичний контекст: "Арсенал" розповідає про події Української революції 1917 року

та боротьбу робітників і солдатів проти царату та буржуазії. Фільм виразно показує конфлікти, що виникли під час соціальних змін, і зображує тему революції як потужний суспільний рух, який переміщує історію. У цьому фільмі Довженко робить акцент на народних масах і їхній боротьбі за соціальні зміни. Тема національної ідентичності: "Арсенал" також звертається до важливої теми національної ідентичності та боротьби українського народу за свою незалежність. Це ще один аспект, який зробив фільм актуальним не тільки в контексті радянської ідеології, але й у більш широкому контексті національної та культурної боротьби. Мистецька цінність: "Арсенал" увійшов до золотого фонду світового кінематографа завдяки своїм художнім якостям. Довженко вражав своєю здатністю поєднувати поетичні образи з соціально-політичним змістом, створюючи кінематографічний твір, який мав сильний емоційний вплив. Його використання натурних зйомок, великого плану та близьких кадрів стало визначальним для формування візуального стилю того часу. Таким чином, "Арсенал" став не лише шедевром радянського кінематографа, а й важливою віхою у світовому кінематографічному розвитку, яке дало початок новим естетичним підходам у кіномистецтві).

БІБЛІОГРАФІЯ

Твори Олександра Довженка

- Довженко, О.П. Вибрані твори / О. П. Довженко. – Київ: Сакуент Плюс, 2004. – 512с. – (Бібліотечна серія).
- Довженко, О.П. Вибране / О. П. Довженко. – Київ: Школа, 2008. – 320с. – (Шкільна хрестоматія).
- Довженко, О.П. Афоризми. Крилаті вирази. Творчі роздуми. Скалки думок високих / О. П. Довженко. – Київ: Молодь, 1968. – 84с.
- Довженко, О.П. Воля до життя. Незабутнє. Ніч перед боєм / О. П. Довженко. – Харків: Фоліо, 2015. – 32с.
- Довженко, О.П. Господи, пошли мені сили: щоденник, кіноповіді, оповідання, фольклорні записи, листи, документи / О. П. Довженко. – Харків: Фоліо, 1994. – 655с.
- Довженко, О.П. Зачарована Десна: щоденник, кіноповіді, оповідання / О. П. Довженко. – Харків: Фоліо, 2017. – 603с. (Шкільна бібліотека української світової літератури).
- Довженко, О.П. Зачарована Десна. Україна в огні. Ніч перед боєм. Китайський святий / О. П. Довженко. – Київ: Знання. 2017. – 206 с. – (Класна література).
- Довженко, О.П. Зачарована Десна: кіноповідь / О. П. Довженко. – Національний книжковий проект, 2011. – 144с. – (Бібліотека шкільної класики).
- Довженко, О.П. Квітослава: Повість: Оповідання / О. П. Довженко. – Київ: Факт, 2006. – 211с.

- Довженко, О.П. Кінематографічна спадщина. Україна в огні. Стенограма виступу Й.В. Сталіна на засіданні політбюро ЦК ВКП(б) 30 січня 1944.: кіноповість / О. П. Довженко. – Київ: [б/в], 2007. – 139с. – (Творча спадщина).
- Довженко, О.П. Кіноповісті. Оповідання / О. П. Довженко. – Київ: Наукова думка, 1986. – 800с.
- Довженко, О.П. Незабутнє: (1941 – 1943) / О. П. Довженко. – Київ: Дніпро, 1980. – 191с.: іл.
- Довженко, О.П. Олександр Довженко. Кінематографічна спадщина. Анотований каталог: літопис життя, творчості і діяльності О. П. Довженка; фільмографія / О. П. Довженко. – Київ: [б/в], 2007. – 84с. – (Творча спадщина).
- Довженко, О.П. Повість полум'яних літ: повісті, оповідання, публіцистика / О. П. Довженко. – Київ: Молодь, 1984. – 368с.: іл.
- Довженко, О.П. Поема про море / О. П. Довженко. – Київ: Держлітвидав УРСР, 1960. – 335с.
- Довженко, О.П. Сторінки щоденника (1941 – 1956) / О. П. Довженко. – Київ: Видавництво гуманітарної літератури, 2004. – 384с. – (Бібліотечна серія).
- Довженко, О.П. Україна в огні / О. П. Довженко. – Харків: Фоліо, 2010. – 351с. – (Бібліотека Великої Вітчизняної).

Книги про життя і творчість Олександра Довженка

- Бабишкін, О. Олександр Довженко – публіцист: літературно – критичний нарис / О. Бабишкін. – Київ: Радянський письменник, 1989. – 198с.
- Коба, С. Олександр Довженко: життя і творчість / С. Коба. – Київ: Дніпро, 1979. – 195с.
- Літературно – меморіальний музей О.П. Довженка в Сосниці: короткий путівник. – Київ: Реклама, 1984. – 48с.: іл.
- Олександр Довженко. Українська література: програмні тексти, ілюстрації, пояснення, завдання, тести. – Київ: Всеуuito, 2001. – 62с.
- Плачинда, С. Олександр Довженко: біографічний роман / С. Плачинда. – Київ: Молодь, 1980. – 344с.
- Ребро П. О. Довденко і Запоріжжя: літературно – критичний нарис / П. Ребро. – Запоріжжя: Хортиця, 1998. – 19с.
- Семенчук, І. Життєпис Олександра Довженка / І. Семенчук. – Київ: Молодь, 1991. – 224с.: іл.

Статті з періодичних видань

- Дубина, Н. Олександр Довженко. Оповідання «Ніч перед боєм» / Н. Дубина // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – №34–36. – С. 26–32.
- Ейсмонтович, О. Патріотична тематика та героїчний пафос у творчості О. Довженка воєнного періоду / О. Ейсмонтович // Все для вчителя. – 2017. – №6. – С. 23–26.

- Жадан, Л. Олександр Довженко – відомий у світі засновник поетичного кіно / Л. Жадан // Українська мова і література в школах України. – 2017. – №6. – С.53–56.
- Жигунова, Л. Благословенна будь, моя дівиця Десно... / Л. Жигунова // Шкільна бібліотека. – 2015. – №11. – С.30–31.
- Костюченко, В. Роде наш красний... / В. Костюченко // Слово Просвіти. – 2018. – №31. – С.10–11.
- Кушнеренко, О. Вивчаємо творчість Олександра Довженка / О. Кушнеренко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. – №13–14. – С. 34–39.
- Нерослик, Н. На берегах зачарованої Десни: [сценарій про життя і творчість О.Довженка] / Н. Нерослик // Все для вчителя. – 2015. – №9. – С.18–19.
- Олександр Довженко і його дивовижний дар правдивості // Українська мова та література. – 2009. – №38. – С.1–21.
- Оліна, Г. Формування особистості головного персонажа в кіноповісті О. Довженка «Зачарована Десна» / Г. Оліна // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2018. – №22–24. – С.53–62.
- Парандич, Л. Вивчення творчості Олександра Довженка / Л. Парандич // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2017. – №1–2. – С. 13–29.
- Пастушак, Т. Національно-культурна специфіка кіноповісті О.Довженка «Зачарована Десна» / Т. Пастушак // Дивослово. – 2021. – №4. – С. 40–50.
- Рик, О. Життя і творчість Олександра Довженка. Автобіографічна кіноповість «Зачарована Десна» / О. Рик // Українська мова і література в школах України. – 2018. – №9. – С.39–43.
- Стельмах, Т. Я народився і жив для добра і любові / Т.Стельмах // Бібліотечка вихователя дитячого садка. – 2015. – №9. – С.63– 64.
- Топачевський, А. Проста таємниця Олександра Довженка / А. Топачевський // Літературна Україна. – 2014. – №46. – 27 листопада. – С.12.
- Шпак, В. Розправа над «Україною в огні» / В. Шпак // Урядовий кур'єр . – 2019. – №17. – 26 січня. – С.7.

Електронні ресурси

- https://uk.wikipedia.org/wiki/Олександр_Петрович_Довженко
- <https://dovidka.biz.ua/oleksandr-dovzhenko-biografiya-stislo/>
- <https://nus.org.ua/2023/09/09/ya-buv-bagato-hvalenyj-i-ne-raz-osudzhenyj-za-svoji-roboty-37-tsikavyh-faktiv-pro-oleksandra-dovzhenka-do-dnya-jogo-narodzhennya/>
- https://kotsubinsky.org/news/oleksandr_dovzhenko_khudozhnik_do_125_richchja_vid_dnja_narodzhennja_1894_1956/2019-09-09-1472
- <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/veresen/10/1894-narodyvsya-oleksandr-dovzhenko-kinorezhyser>
- <http://www.nbu.gov.ua/node/6604>

**Комунальний заклад "Запорізька обласна
бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради**

69006

м. Запоріжжя,

вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62

236-85-63

236-86-27

236-86-49

Електронна пошта: zobd@ukr.net

Сайт: <http://zobd.zp.ua>